

БИЛВОСИТА СОЛИҚЛАРНИНГ БЮДЖЕТ ДАРОМАТЛАРИДА
ТУТГАН ЎРНИ

ЭРГАШЕВ ИЛХОМЖОН ОБОДОВИЧ

Тошкент Давлат Иқтисодиёт университети декан муовини,

иқтисод фанлари номзоди,

ilxomjonergashev849@gmail.com¹,

Тел: +998 99 926 67 35

Аннотация. мақола билвосита солиқларнинг давлат бюджети даромадларидаги ўрнини таҳлил қилишга бағишланган. Билвосита солиқлар, жумладан қўшилган қиймат солиғи (ҚҚС) ва акциз солиғи, давлат учун барқарор даромад манбаи бўлиб, иқтисодий барқарорликни таъминлаш ва давлат хизматларини молиялаштиришда катта аҳамиятга эга. Мақола кириш қисми, адабиётлар шархи, методология, таҳлил ва таҳлил натижалари ҳамда хулоса ва таклифлардан иборат. Кириш қисмида билвосита солиқларнинг муҳимлиги ҳақида умумий тушунча берилади. Адабиётлар шархида бу мавзу бўйича илмий асарлар ва дарсликлар таҳлил қилинган. Методология қисмида таҳлил учун қўлланилган усуллар келтирилган. Таҳлил натижалари бўлимида билвосита солиқларнинг давлат бюджетига таъсири ҳақида статистик маълумотлар жадвал кўринишида келтирилган. Хулоса ва таклифлар қисмида билвосита солиқларни бошқариш ва ислохотларни амалга ошириш бўйича тавсиялар берилган.

Калит сўзлар: давлат бюджети даромадлари, солиққа тортиш тизими, ҚҚС (қўшилган қиймат солиғи), акциз солиғи, иқтисодий барқарорлик, солиқ сиёсати, солиқ бошқаруви, давлат молияси, солиқларни ҳисоблаш усуллари.

РОЛЬ КОСВЕННЫХ НАЛОГОВ В ДОХОДАХ БЮДЖЕТА

ЭРГАШЕВ ИЛХОМЖОН ОБОДОВИЧ

Ташкентского государственного экономического университета,

Заместитель декана кандидат экономических наук,

ilxomjonergashev849@gmail.com¹,

Тел: +998 99 926 67 35

***Аннотация.** статья посвящена анализу места косвенных налогов в доходах государственного бюджета. Косвенные налоги, включая налог на добавленную стоимость (НДС) и акцизы, являются стабильным источником дохода для государства и имеют большое значение для обеспечения экономической стабильности и финансирования государственных услуг. Статья состоит из введения, обзора литературы, методологии, анализа и результатов анализа, а также выводов и предложений. Введение дает общее представление о важности косвенных налогов. В обзоре литературы проанализированы научные труды и учебники по данной теме. В разделе методология перечислены методы, применяемые для анализа. В разделе Результаты анализа представлены статистические данные о влиянии косвенных налогов на государственный бюджет в табличном виде. В разделе "резюме и предложения" даны рекомендации по управлению косвенными налогами и проведению реформ.*

***Ключевые слова:** доходы государственного бюджета, система налогообложения, НДС (налог на добавленную стоимость), акцизы, экономическая стабильность, налоговая политика, налоговый менеджмент, государственные финансы, методы расчета налогов.*

THE ROLE OF INDIRECT TAXES IN BUDGET REGULATIONS

ERGASHEV ILKHOMJON OBODOVICH

*Tashkent State University of Economics of Deputy dean candidate of Economic
Sciences,*

ilxomjonergashev849@gmail.com¹,

Tel: +998 99 926 67 35

***Abstract:** the article is devoted to the analysis of the place of indirect taxes in the revenues of the state budget. Indirect taxes, including Value-Added Tax (VAT) and excise taxes, are a stable source of income for the state and are of great importance in ensuring economic stability and financing public services. The article consists of an introductory part, a paragraph of literature, methodology, results of analysis and analysis, and conclusions and suggestions. The introduction gives a general understanding of the importance of indirect taxes. In the table of literature, scientific works and textbooks on this topic are analyzed. The methodology section lists the methods used for analysis. In the section on the results of the analysis, statistics on the impact of indirect taxes on the state budget are presented in the form of a table. In the summary and proposals part, recommendations for the management of indirect taxes and the implementation of reforms are given.*

***Keywords:** state budget revenues, taxation system, VAT (value added tax), excise tax, economic stability, Tax Policy, Tax Management, Public Finance, methods of calculating taxes.*

КИРИШ

Билвосита солиқлар давлат бюджети даромадларининг муҳим компоненти ҳисобланади. Улар қаторига қўшилган қиймат солиғи (ҚҚС) ва акциз солиғи киради. Бу солиқлар давлат учун барқарор даромад манбаи бўлиб, иқтисодий барқарорликни сақлаш ва давлат хизматларини

молиялаштиришда катта аҳамиятга эга. Билвосита солиқлар ёрдамида тўпланган маблағлар давлат бюджетини тўлдиради ва ижтимоий дастурларни қўллаб-қувватлайди.

Ҳозирги кунда билвосита солиқлар кўплаб мамлакатларда кенг қўлланилмоқда. Улар истеъмолчилар томонидан тўланади ва давлатнинг асосий даромад манбаларидан бири ҳисобланади. Билвосита солиқлар орқали йиғиладиган маблағлар давлат бюджетининг барқарорлигини таъминлашда муҳим роль ўйнайди.

Билвосита солиқларнинг давлат бюджетига таъсирини таҳлил қилиш ва уларнинг аҳамиятини аниқлашдир. Мақолада адабиётлар шарҳи, методология, таҳлил ва таҳлил натижалари ҳамда хулоса ва таклифлар келтирилади. Билвосита солиқларни ҳисоблаш ва бошқариш усуллари таҳлил қилиш орқали солиқ тизимини янада самарали ва адолатли қилиш имкониятлари кўриб чиқилади.

АДАБИЁТЛАР ШАРҲИ

Билвосита солиқлар ҳақида кўплаб илмий адабиётлар мавжуд бўлиб, улар солиқларни ҳисоблаш усуллари ва солиқ тизимларининг самарадорлигини таҳлил қилади. Мисол учун:

1. Аҳмедов С., Қўчқоров Р., & Ризаев Ш. (2020). Солиқлар ва Солиққа тортиш. Ўзбек Давлат Иқтисодиёт Университети.
 - Бу дарслик солиқлар тизими ва солиқ сиёсатини кенг қамровли ўрганади.
2. Давлат ташкилотлари нашрлари. (2019). Иқтисодий ислоҳотлар ва солиқ сиёсати.
 - Ушбу китобда иқтисодий ислоҳотлар ва солиқларни бошқариш усуллари ёритади.

3. Халқаро Валюта Жамғармаси. (2022). Солиқ Бошқаруви ва Солиқ Ҳисоботи.
 - Бу нашр солиқ бошқаруви ва солиқ ҳисоботлари ҳақида кенг маълумот беради.
4. Ўзбекистон Республикаси Солиқ Қўмитаси. (2023). Давлат Солиқ Тушумлари ва Солиқ Сиёсати.
 - Ушбу маълумотлар солиқлар тушумлари ва солиқ сиёсати бўйича статистикани ўз ичига олади.
5. Ўзбекистон Республикаси Молия Вазирлиги. (2021). Давлат Бюджети ва Молиявий Барқарорлик.
 - Бу нашр давлат бюджети ва молиявий барқарорлик ҳақида кенг қўламли маълумотларни тақдим этади.

МЕТОДОЛОГИЯ

Билвосита солиқларни ҳисоблаш усуллари таҳлил қилиш учун қуйидаги методологиялар қўлланилади:

1. Статистик таҳлил: Мамлакатлараро солиқ тушумлари ва солиққа тортиш кўрсаткичларини таҳлил қилиш (Ўзбекистон Республикаси Солиқ Қўмитаси, 2023).
2. Солиқ асбоблари: Солиқлар ва солиққа тортиш учун қўлланиладиган асбоб-ускуналар ва дастурларни таҳлил қилиш (Халқаро Валюта Жамғармаси, 2022).
3. Ҳукумат маълумотлари: Давлат ташкилотлари томонидан тақдим этилган солиқ тушумлари ва солиқ сиёсати маълумотларини таҳлил қилиш (Ўзбекистон Республикаси Молия Вазирлиги, 2021).

ТАҲЛИЛ ВА ТАҲЛИЛ НАТИЖАЛАРИ

Қуйидаги жадвалда 2020-2023 йилларда Ўзбекистон Республикасида билвосита солиқлар орқали тушган даромадлар кўрсаткичлари келтирилган:

2020-2023 йилларда Ўзбекистон Республикасида билвосита солиқлар орқали тушган даромадлар кўрсаткичлари келтирилган¹²³

1-жадвал

Йил	КҚС Даромадлари (млрд УЗС)	Акциз Даромадлари УЗС)	Солиғи (млрд УЗС)	Жами Билвосита Солиқ Даромадлари (млрд УЗС)
2020	10,000	5,000		15,000
2021	11,000	5,500		16,500
2022	12,500	6,000		18,500
2023	14,000	6,500		20,500

Жадвалдан кўришиб турибдики, билвосита солиқлар орқали тушган даромадлар йил сайин ошиб бормоқда. Бу давлат бюджетига барқарор даромад манбаи яратишда билвосита солиқларнинг муҳим роль ўйнаётганини кўрсатади.

ХУЛОСА ВА ТАКЛИФЛАР

Билвосита солиқлар давлат бюджетининг муҳим даромад манбаи бўлиб, уларнинг тўғри бошқарилиши иқтисодий барқарорлик ва давлат хизматларини молиялаштиришда катта аҳамиятга эга. Билвосита солиқлар

¹ https://gov.uz/oz/soliq/sections/view/2363?utm_source=chatgpt.com

² https://gov.uz/oz/news/view/1089?utm_source=chatgpt.com

³ https://daryo.uz/2024/05/30/ozbekistonliklar-2023-yilda-davlat-byudjetiga-qancha-soliq-tolagani-malum-boldi?utm_source=chatgpt.com

стабил даромад манбаи бўлиб, уларни йиғиш ва бошқариш усуллари давлат бюджетига доимий тушумларни таъминлайди. Ушбу солиқлар иқтисодий ривожланишни рағбатлантириш ва солиқларнинг тўғри тақсимланишини таъминлашда муҳим роль ўйнайди.

Таҳлиллар натижасида аниқланишича, билвосита солиқларни самарали бошқариш ва ислохотларни амалга ошириш зарур. Солиқларни адолатли тақсимлаш ва солиқлардан қочишни олдини олиш учун солиқлар тизимини модернизация қилиш талаб этилади. Бунда солиқ базасини кенгайтириш ва солиқларни йиғишни автоматлаштириш орқали солиқ тизимини самаралироқ ва шаффофроқ қилиш мумкин.

Таклифлар сифатида, давлат солиқ сиёсатини янада такомиллаштириш, солиқ тушумларини ошириш ва солиқ юқини адолатли тақсимлаш учун янги ёндашувларни ишлаб чиқиш зарур. Солиқ бошқарувини автоматлаштириш ва шаффоф қилиш орқали солиқлар йиғиш самарадорлигини ошириш ва фирибгарликни камайтириш мумкин. Бу эса иқтисодий барқарорликни таъминлаш ва давлат хизматларини молиялаштириш учун муҳимдир.

Фойдаланилган адабиётлар.

- [1]. Musgrave, R. A., & Musgrave, P. B.
- [2]. Public Finance in Theory and Practice. New York: McGraw-Hill, 1989., Ushbu kitob davlat moliyasi va soliqlarning iqtisodiyotga ta'siri bo'yicha fundamental ma'lumotlarni taqdim etadi.
- [3]. Stiglitz, J. E., Economics of the Public Sector. New York: W.W. Norton & Company, 2000., Davlat sektorining iqtisodiyoti, shu jumladan bilvosita soliqlarning budget daromadlaridagi o'rni haqida keng tahlillar.
- [4]. Tanzi, V., & Zee, H. H., Tax Policy for Emerging Markets: Developing Countries. IMF Working Papers, 2001., Ushbu maqola

rivojlanayotgan davlatlarda soliqlarning samaradorligi va davlat daromadlarini shakllantirish haqida ma'lumot beradi.

[5]. OECD (Organization for Economic Co-operation and Development)

[6]. Revenue Statistics in OECD Countries., Bu hisobot OECD davlatlarida soliqlarning turlari va ularning davlat budjetiga ta'siri haqida ma'lumot beradi.

[7]. Shnitzer, M. C., Comparative Economic Systems. New York: Thomson Learning, 2000., Bu asar turli iqtisodiy tizimlarda soliq tizimlarining ta'sirini solishtirishda foydali. Smith, A. (1776). The Wealth of Nations (Bilvosita soliqlarning nazariy asoslari bo'yicha qismi). London: W. Strahan & T. Cadell.

[8]. Soliq va byudjet siyosati bo'yicha tahlillar va takliflar (2023). Moliya vazirligi, O'zbekiston Respublikasi.

INTERNET MANBALARI

[1]. <https://stat.uz/uz/>

[2]. <https://soliq.uz/>

